

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. ²⁰⁹/₁₈₈₈. X. Y. — Az utolsó órában. Nagy István. — Tárca. A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia. Erdős József. — Közügyein k. Földtehermentesítési kötvények kicserélése. Gróf Csáky. A m. kir. pénzügyminiszterium. — Jézusíták Hód-Mező-Vásárhelyen. Vöröss Zsigmond. — Nekrológ. Szűcs János emlékezete. Berki Józseftől. — Irodalom. — Különnfélék. — Szerk. posta. — Hirdetések.

209.
1888.

I.

Ezen szám alatt van a főtiszt. egyházkerület mult évi szeptemberi közgyűlésének jegyzőkönyvében felvéve a nagytiszt. esperesi kar által, a stóla, palástdíj ügyében beadott következő javaslat:

1. Keresztelési beírásért, ha a keresztelés templomban történt, fizetendő 50 kr, ugyanazért, ha a keresztelés a lelkészi lakon történt (a gyermek betegsége esetén kívül), fizetendő 1 frt, ugyanazért, ha a keresztelés a gánháznál történt, fizetendő 3 frt.

2. Házasságok hirdetéséért előre fizetendő . . . 1 frt.

Esketésért szokott napon és időben a templomban 2 frt.

Esketésért rendes időn kívül a templomban 4 frt.

„ a háznál 5 frt.

3. Temetésért imával a templomban 2 frt.

„ „ a háznál 3 frt.

„ beszéddel a templomban 5 frt.

„ „ a háznál 6 frt.

„ beszéd a sírnál 5 frt.

Énekvezér díja lelkészi szolgálat mellett 2 frt.

„ „ énekszós temetésnél 1 frt.

4. Anyakönyvi kivonat díja 1 frt.

Családi értesítőért katonai ügyben 2 frt, más ügyek-

ben 4 eset bejegyzéséig 2 frt; azonkívül minden anyakönyvi eset bejegyzéséért 50 kr.

Családi értesítők katonai ügyben igazolásáért 1 frt.

5. Bizonyítvány háromszori hirdetésekért 2 frt.

„ visszas házasságok békéltetéséért 3 frt.

E javaslat véleményezés és hozzászólás végett az egyházmegyékhez rendeltetik — a ²⁰⁹/₁₈₈₈. sz. végzésben — megküldetni, s a vélemények beváratnak.

Az egyházmegyei gyűlések tartásának ideje közeledik s azok határozathozatalában az egyöntetűség és korrektség bizonyára meg lesz könnyítve a nyilvános megvitatás által. Ez célja szerény felszólalásomnak.

Midőn e javaslatot elolvastam, egy már régebbi kértelyem merült fel újra és erősödött meg bennem annyira, hogy nyilvánosság elibe lépjek vele, miután hiába vártam eddig másra, ki felszólalásával megindítsa a dolog tisztába hozatalát.

Bocsásson meg nekem, két, kiismerhetetlen betű alá rejtkezdekőnek, a mélyen tisztelt esperesi kar; nem gáncsolódni akarok én ki arra sem tartom magamat méltónak, hogy avagy csak zsólyájukat viseljem; de szeretném megnyugtani magam és tisztázva látni e kérdést: csakugyan a beírásért fizettetik-e a stóla, mint a hogy hajdanában tanultuk s bizonyára most is tanulják, vagy pedig a lelkészi szolgálatért, mint a hogy a javaslat intézkedéseiből kitetszik és a gyakorlat mutatja?

Az idézett javaslat 1. sz. bekezdésének eme szavai: „keresztelési beírásért“, „ugyanazért“ határozottan azt látszának mutatni, hogy az anyakönyvi beírásokért fizettetik a stóla, azért t. i., hogy legyen a lelkész gondozása alatt az új szülött családi viszonyairól oly hiteles feljegyzés, melynek alapján mindenkor igazolhassa e nemű törvényes jogait és a mely szerint teljesítenie kelljen majd egyházi és pölgári kötelességeit. Ugyde a bekezdés többi része ellentétben áll az elvvel, mert épen annyi dolgunk

van a beírás körül, ha a paplakon vagy magánháznál keresztelünk, mint ha a functiót a templomban végezzük s mégis amaz esetekben, ugyanannyi munkáért 1, illetve 3 frt javasoltatik, mi azt bizonyítja, hogy a kereszteltető szülők nemcsak a beírásért fizetnek, hanem az igénybe vett lelkészi szolgálatért is.

Még inkább bizonyít mellettem az a körülmény, hogy úgy a javaslat, mint a gyakorlat szerint az esketési és halotti anyakönyvekbe beírásért díj nem szedhető: holott ezeknek is épen csak annyi jelentőségek és értékek van az egyes családokra nézve, mint a keresztelési bejegyzéseknek. Vagy az áll, hogy nem a beírásért fizetnek, vagy ha a beírásért fizetnek: akkor fizetni kell az esketési és halotti anyakönyvezésért is.

Első tekintetre szörszálhasogatónak tűnhetik fel e kérdés feszegetése; azonban azt nem lehet elvitatni, hogy logikus.

X. Y.

Az utolsó órában.

(A lelkészminősítés és választás kérdéséhez.)

(Folytatás.)

Hogy az elmondottakból kifolyólag magától elesik az egyházak osztályozásának szüksége, ezt kimondva, hiszem, nem tévedek. Mert ha igazi papi érdemeket nem a lelkészválasztásnál jobb egyházakba előléptetéssel akarunk jutalmazni, úgy azoknak jövedelem szerint megkülönböztetése felesleges. De vannak más szempontok is, a melyek ellene szólnak ennek. Ezeket nem fejtegetem, mert nincs mit mondani azok után, a miket Dr. Hajnal István úr a Debreczeni Prot. Lap 1886-ik évi 16., 17., 18-ik számaiban közlött „Tervezetében“ elmondott, a melyben kimutatta, hogy a törvénynek e pontja ellenkezik az oklevelek jelentőségével, a mely is az, hogy annak bírása képesít valamely hivatalra feltétlenül, helyhez kötöttség nélkül; téved az egyházak anyagi és lelki szükségeinek miképen, kik által leendő ellátására vonatkozó vélekedésében, mert törvény által szentesít oly állapotokat, melyeket, a mennyiben vannak is, lehetőleg megszüntetnie kellene, hogy t. i. kicsiny és nagy részben egyszersmind veszélyes helyzetű egyházaink gondoztassanak a legkisebb tehetségű és legkevésbé tevékeny lelkipásztorok által, holott, ha ereje volna reá, épen a legtehetségesebb egyéneket kellene ide alkalmaznia; végül megtagadja a protestantismus szellemét, a midőn különbséget akar tenni 1-ső, 2-od stb. oszt. lelkész között s akaratlanul hinti az irigység és a gög magvait; előmozdítja a hierarchismus felé közeledésünket, a melyet már is, — mint egyes és pedig mind sűrűbben jelentkező tünetek mutatnak, — jobban megközelítettünk, mint azt az apostoli kereszttyénségből kiinduló prot. szellem megengedné.

„A minősítvény megállapítása“ stb. fejezetnek 186., 187., 188., 189. §§-ait tehát feltétlenül törölnöndőnek vélem a „törvények“-ből, úgy szintén a 192. §. 2-ik bekezdését, helyettök tévén egy ilyenforma §-t: „A lelkipásztori hivatalra készülő ifjak úgy a theologiai, mint a lelkészképeségi vizsgálatokon a legszigorúbb vizsgálatnak vettetnek alá“, és egy ilyet: „Mint min-

den pályához, úgy a lelkészihez is megkívántatik bizonyos ideig tartó gyakorlat. Tehát minden theologiát végzett ifjú 2 évig tartozik, mint segédlelkész a lelkipásztori hivatalra gyakorlatilag előkészülni; 2 évi gyakorlat után, ha az idő alatt ellene erkölcsi tekintetben kifogás nem merült fel, minden lelkészjelölt bocsátható bármely egyházba, felmutatott szolgálati és erkölcsi bizonyítványai alapján“. És mert annak megvizsgálására: fel van-e szerelve minden beadott kérvény e kétféle bizonyítvánnyal, elég volna egy ember is, (mindenesetre az egyházmegye kormányzója); csak a netalán előfordulható visszaélések meggátlása, ellenőrzés szempontjából tartom fentartandónak a jelölő bizottságot, csak hogy nem ilyen hatalommal, mint ma van. Mert az adott viszonyok közt nem tudom, ki volna képes meghatározni: voltaképen miféle intézmény is az a jelölő bizottság? Eljárása ellen, mely lelkiösmeretén alapul, nem lehet felebbezni? Ugy valami esküdtszékféle! De ha az, akkor nem §§. után kellene neki ítélnie, hanem egyedül csak esküvel korlátozott lelkiösmerete szerint azt, hogy érdemes-e valamely folyamodó (az ember és nem kálkulusa) a kérdéses helyre! A jelölő bizottság pedig úgy körül van sánczolva §§-okkal, hogy nem csak lelkiösmerete szerint nem ítélni, de még az egyházker. szabályaitól sem mér, vagy ha mér, csak félve mér, annyira is eltérni, hogy tekintetbe vegye a „törvény“ szellemét, annak ilyenféle rendelkezését: „a rendes lelkészeknek pályájokon szerzett érdemei stb.“, „a s. lelkészeknek tudományos képzettsége stb. kellő figyelembe vétessék“! Pedig hát melyik a törvény? A „törvény“-é a törvény? — vagy pedig az egyházkerület „szabályzata“? melynek nem hogy elmentébe helyezkednie a „törvény“ szellemével nem lett volna szabad, hanem inkább „a gyakorlati téren elért sikert“ és a „tudományos képzettséget“ is fel kellett volna vennie minutiáigig menő §§-aiba és nem 3-adik, 4-edik helyen, alárendelve az iskolai kálkulusnak, hanem első helyen! A jelölő bizottságok eljárása azonban azt bizonyítja, hogy a „szabályzat“ a törvény. Azért mondom, hogy jelölő bizottság úgy szervezve, a mint van, t. i. a mely lelkiösmerete szerint ítélni, pedig §§. alapján kell neki ítélnie, képtelenség. De még megfoghatatlanabb elötem, hogy egy §§-kal így megkötött testület eljárása ellen csak alaki tekintetben és csak akkor lehet felebbezni, ha a választás is felebbezettett. Hát egy a jelölés és a választás? Tehát e szerint legyen a jelölés törvényellenes, ha a választás helyesen, törvényszerűen folyt le, az szentesíti a jelölést is? Bizony ez egy kicsit jézsuíta fogás: a siker az eljárást szentesíti. Elég szerencsétlenség volna magában a törvénylátás lefolyásának lassúsága, a mikor sok esetben évekig elhúzódik valamely ügy a különböző fórumokhoz felterjesztés, onnan visszaküldés miatt s egy-egy ilyen fórum ülési között félév, meg több időköz is van.

Ilyen, szerencsétlenséget hozó intézkedés a törvény 214. §. 2-ik bekezdése, mely a panasztevőket 50 forint előleges lefizetésére kötelezi. Tudom, hogy ennek célja a hamis vádaskodás útjának megnehezítése. De vajjon nem lehetett volna-e e célú ügy is elérni, hogy hamis vádaskodás esetén utólagosan ítéltessenek el az illetők. Azt a bajt, a melynek így akarták elejét venni, úgy is orvosolhatták volna, míg nem lehet azt, a mit e §. felidéz, mert egyenesen korteskedéseknek, törvényellenességeknek ad az lábat, a mikor a jogosan panaszolóknak útját sok esetben lehetetleníti.

Nagy István.

(Folyt. köv.)

Tárcza.

A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia.

Valamint az érzékelhető külvilágban tömérdek megfoghatatlan jelenséggel találkozunk, épen úgy, sőt sokkal inkább lepel borítja a láthatatlan lelki világ titkait. Ama természeti jelenségeknek egy fő végokra való visszavezetését s bizonyos úgynevezett „központi világerőből való eredeztetését“ rég megkísérlette már a bölcelet, illetőleg a természettudomány s kétségkívül jelentékeny, sőt előbb nem is sejtett eredményekre jutott el; míg viszont a biblia rendíthetetlen fundamentomán álló theologia, híven a másíthatatlan kijelentéshez, az egész universum egyedüli indokául s kizárólagos végcéljául, a teremtő Isten dicsőségét hirdeti. A hit és tapasztalati tudás, a speculativ megismerés és bibliai előadás ilyenmű több rendbeli — szerintünk csak látszólagos — ellentéteinek kibékítése, a csak újabb időben lendületnek indult, de a dolog természeténél fogva már is központi fontosságú bölcsezeti szaktudománynak, nevezetesen a vallásbölcsezetnek jutott feladatául, a mely tehát hivatva van a philosophia és theologia sarkalatos problémáit megoldani, és így az igazság megismerését elősegíteni.

E cél elérése céljából a vallásbölcsezeti tevékenység mezején számos kísérlet tétetett már s tétetik állandóan; mely kísérleteknek azonban legnagyobb részt közös jellemvonása ez, hogy a kijelentést vagy teljesen mellőzik, vagy csak mellesleg méltányolják. Állandóan és tulságosan előtérbe állítatik bennök a speculatio, a mi természetesen pusztán tartalmatlan fogalmi meghatározásokat szülhet. Szerintünk az erkölcsi elem hangsúlyozása, vagy az értelem meggyőzése, avagy a lelkiismeretnek ügyvélt megnyugtatója által sincsenek kielégítőleg megoldva a vallás nagy problémái. Mi tehát mindezen, noha speculativ szempontból jelentékeny, de a vallásra nézve merőben elégtelen érvek helyett, a kijelentés sziklaszilárd alapjára állva, philosophemáinkat a könyvek könyvéből, a bibliából vett érvekkel támogatjuk s a bölcsezetet a vallás- és hittudománnyal összhangba hozni törekszünk. Mert teljesen osztjuk és elismerjük Baco amaz igaz mondását: „Philosophia obiter libata a Deo abducit, pleniter hausta ad Deum reducit“. Jelszavunk az apostoli szót: „Más fundamentomot senki nem vethet azon kívül, a mely egyszer vettetett, mely a Jézus Krisztus. I. Kor. 3, 11.

I.

A vallás és kijelentés.

A)

Kant óta a vallásbölcsezeti tevékenység, az értelminek és erkölcsinek megismerésére célzó nyomozáson kívül különösen oda irányult, hogy a vallás lényegét és tartalmát bölcselmileg megállapítsa és felmutassa. Azonban ezt a feladatot illetőleg nemcsak hogy positiv eredményre nem juthatott, sőt inkább megostromolva a vallást, azt tartalmatlanná tenni törekedett. Kant elmélete szerint ugyanis a közönséges istenfogalom, bizonyos értelmi tevékenységnek szüleménye. Az intellectus körébe pedig tulajdonképen csakis saját gondolkozási formái és egy ismeretlen „Ding an sich“ tartozhatván: a val-

lás már kívül esik annak illetékességi körén. Másként áll a dolog az erkölcsi tudat tartalmára vagyis a kötelességre nézve, a mely t. i. már közvetlen benső bizonyosságnak tárgya; miből a gyakorlati ész azon postulatuma vonható le, hogy az erénnyel szoros összeköttetésben van a legfőbb jó fogalma, a minek megvalósulása szükségképen feltételezi az istenség létezését. Így a vallás nem egyéb, mint mindennemű kötelességeinknek, vagyis az isteni parancsolatoknak megismerése.

Még közvetlenebbül az erkölcsi tudattal köti össze a vallásos hitet Fichte. Szerinte az erkölcsi világrend maga az Isten, kinek létezését ép úgy, mint az erkölcsi törvény létezését el kell fogadni. Istenben csak az erkölcsi törvény uralkodik és ez minden megszorítás nélkül. Ő szent és boldog, és az erkölcsi világhoz való viszonyában mindenható. Az erkölcsi törvény örök érvényű s a szerint Istennek minden erkölcsi lényt örökkévalósággal kell felruháznia. Miután azonban Fichte mindent a közvetlen megismerés forrására vezet vissza, de az egyes alany csakis önmagára nézve autonóm, s így direct vonatkozásban nem áll az istenséggel: tehát mindaz, a mi a vallás igazi tartalmát képezi, nem egyéb, mint pusztán közvetítő reflexió dolga. És így nem is képzelhető folytonos élő viszony Isten és az ember között. A mi pedig a vallás alapját illeti, arra nézve így szól: „Die Idee von Gott, als Gesetzgeber durch Moralgesetz in uns, gründet sich auf eine Entäusserung des unsrigen, auf Übertragung eines Subjectiven in ein Wesen ausser uns, und diese Entäusserung ist das eigentliche Princip der Religion“ (Versuch, 66.). De ha Fichte a személyes Isten létezését tagadva, bizonyos erkölcsi világrend és erkölcsi törvény létezését tanítja: ugyan mi módon képzei a világnak erkölcsi törvény szerint való öntudatlan kormányzását? (Luthardt, Apol. Vortr. I. 3.). Ez a szélsőségig menő speculatio végeredményileg nem hogy a vallás tartalmának megismerésére, sőt inkább az ember vallásos rendeltetésének tagadására vezet.

A másik véglettel találkozunk Hegel absolut idealismusában. Itt az egész reális világ úgy tekintetik, mint fejlődése a szellemnek, melynek viszont tulajdonképeni lényege a gondolkozás. Az emberi szellemben kell, úgymond, önmaga felől tudatossá lennie az absolut szellemnek, s így a vallás nem egyéb, mint az általánosnak, vagy mondjuk, az absolut szellemnek, Istennek a véges szellemben való öntudatra jutása, a mely processus lényegileg egyenesen a gondolkozás ténye. A vallás a philosophiától csakis alakilag különbözik; utóbbiban t. i. az absolut igazság (Isten) a speculativ gondolkozással egyező alakban jut kifejezésre, míg már a vallás, a képzetnek kevésbé megfelelő alakban tudja felmutatni ugyanazt az igazságot. Különösen hangsúlyozza Hegel a gondolkozást — mint a mely által az ember emberré lesz — ellentétben azzal a nézettel, mintha a vallás az érzélem világába tartozó volna. Ő is a vallási élet egyik mozzanatának tekintti ugyan az érzelmet, csak hogy az szerinte egyoldalú, subjectiv, kizárólagos jellegű felfogás. És így az ember az istenséggel nem juthat közvetlen érintkezésbe. Az absolut csak úgy lesz közvetlen megismerés tárgyává, ha a gondolkozás útján az alanynak tudatára hozatik, minélfogva nem az érzés, hanem a gondolkozás, mint az „általános“ tevékenysége képezi a vallási megismerés alapját. (Hegel rendszerére vonatkozólag: Trendelenburg, „Logische Unterss.“ és „Die logische Frage in Hegels System“ Lp. 1843.).

Szintén közvetlen megbizonyosodásra (vagy, mondjuk,

megismerésre) törekszik az az irány is, mely a vallást az érzelmből dedukálja. Így Jacobi és Schleiermacher.

Jacobi szerint az Istenben való hit egyszerűen ösztön, instinctus, és az istenség megismerése az embernek önmegismerésével egyidejűleg megy véghez; t. i. az ember egy és ugyanazon pillanatban jut el önmagának, valamint a természetnek és Istennek tudatos megismerésére. Miként Kant a morált illetőleg, úgy Jacobi a vallásra vonatkozólag a szabadság tudatából indul ki. Míg ugyanis szerinte Isten a természetben — mely az okoknak és okozatoknak egész láncolatát tárja fel — elrejtve van: addig az ember kijelentést tesz az istenségről, midőn szellemével a természet fölé emelkedik, s így a szellemtudat istentudattá lesz. Ez eszméket az értelemről levezetni és az értelemnek a végesre irányított tevékenységét, az istenire irányítás álláspontjával egyeztetni kísérlette meg Fries, (Handbuch d. Rel. phil.), igazolni akarván, hogy a vallás jelentősége, a kedélynek minden szép és magasztos eszmék iránt való fogékonynya tevésében határozódik.

Schleiermacher már a vallás lényegéről szóló elméletét kettős irányban kísérli meg levezetni; nevezetesen philosophiailag áthidalni igyekszik az ideális és reális ellentétei közt mozgó subjectiv idealismot, és a Schelling-féle azonsági böleseletet, mely tudvalevőleg a minden ellentétek fölött álló absolutra, mint egységes pontra irányozza a figyelmet. És pedig, hogy az isteninek és az universumnak fogalma egygyé ne olvadjon, sem a vallási érzelm tárgya pusztá abstractióvá ne váljék: e végből az Istenhez való személyes közvetlen vonzódás és odaadás mozzanatát hangsúlyozza, arra az eredményre jutván, hogy a kegyesség s a lényegileg ezzel egyfajta vallásosság pusztán az értelemnek, vagyis közvetlen öntudatosságnak meghatározottsága — „Bestimmtheit des Gefühls oder des unmittelbaren Selbstbewusstseins“ — (Reden üb. d. Relig.) Istent megtaláljuk az érzelm tevékenysége közben. Miután ugyanis létünk tudatát a szabadság és függésérzet mozzanatai alkotják, vagyis magunkról az a tudatunk van, hogy teljesen függésben vagyunk egy fensőbb hatalomtól, tehát arra a következtetésre jutunk, hogy ez az érzelmi öntevékenység valahonnan rajtunk kívülről ered; és ez a nyomozódás, kísértetve a teljes függési érzet által, megteremtí az istenségről való képzetet. A mi a hitelveket illeti, azok nem egyebek, mint „Auffassungen der christlich frommen Gemüthszustände, dargestellt in der Rede“ (Der christl. Glaube).

Erdős József.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

Földtehermentesítési kötvények kicserélése.

A főtiszt. püspöki hivatal egyes egyházaink, pénztáraink esetleges érdekeltségére tekintettel fölkért bennünket a következő miniszteri leírat kiadására.

„Méltóságos és Főtiszteletű Révész Bálint tiszántúli ev. ref. püspök úrnak. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől: 2862. sz.

Méltóságos és Főtiszteletű Püspök Ur!

A m. kir. pénzügyminiszter úr folyó évi januárhó 14-én 3569. sz. alatt hozzám intézett átiratában arról értesített, hogy

az 1888. XXXII. t. czikkel nyert felhatalmazás alapján, a forgalomban levő magyar földtehermentesítési kötelezvényeknek, — beleértve az erdélyi és temesi földtehermentesítési adósságot is, — mérsékelt kamatozású kötvényekkel leendő kicserélését mielőbb keresztülvinni óhajtja.

A kicserélés a létrejött megállapodások és illetőleg az ezek alapján kibocsátott és a „Budapesti Közlöny“ f. évi januárhó 17-én megjelent, 14-ik számában közzétett hirdetményben meghatározott módozatok szerint fog eszközöltetni.

Ezen hitelművelet érdekében is kívánatos tehát, hogy az alapok és alapítványok tulajdonát képező ilyenmő kötelezvényeknek az említett hirdetményben jelzett záros határidő alatt leendő kicserélése lehetővé tétessék.

Midőn tehát az ez irányban szükséges és az alább részletezendő intézkedések megtételére Méltóságodat felkérném, nem mulaszthatom el tisztelettel megjegyezni, hogy ezen conversiónak az államkincstárra háruló előnye túlnyomó részben a törlesztés kinyújtása folytán előállandó csekélyebb évi megterheletésben fekszik s a fényleges kamat-megtakarítás aránylag igen jelentéktelen lesz.

Ez a körülmény a míg egyrészt a kibocsátandó 4%-os címleteknek a régi földtehermentesítési kötvényekkel szemben nagyobb állandóságot biztosít, másrészt tekintettel arra, hogy az új címletek minden adó, bélyeg és illeték alól mentesek lesznek, holott a régi kötelezvényeket 7%-os, törvényhozásilag esetleg még feljebb is emelhető kamatadó terheli és miután a régi kötvények birtokosai a régi kötvények helyébe adandó új kötvényeket a fentemlített hirdetményben meghatározott s jóval a névértéken alól levő árfolyamon fogják nyerni, — azt eredményezi, hogy a kötvény-birtokosok kamatjövedelme a kicserélés folytán csak igen jelentéktelen mérvben, minden 100 frtnyi névérték után legfeljebb 15 krral fog csökkenni, sőt a régi kötvényeket terhelő adónak — ki nem zárt eshetőséget képező emelése eseteit számba véve — a kamatkülönbség teljesen elenyészik.

Figyelmet érdemel még azon körülmény is, hogy az új kötvények felmondása vagy nagyobb mérvű kisorsolása a legközelebbi 10 éven belül ki van zárva.

A forgalomban levő földtehermentesítési kötvények birtokosai tehát csak saját érdekükben járnak el, midőn kötvényeiket a kibocsátandó új 4%-os kötvényekkel felcserélik.

Ezek előrebocsátása után felkérem Méltóságodat, hogy a kezelésük alatt álló s magyarországi — (beleértve a temesit is) — és erdélyi földtehermentesítési kötvények kicserélését a már említett hirdetményben meghatározott módon és időben eszközöltetni méltóztassék.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1889. évi januárhó 21-én.

Gróf Csáky.

A leíratban hivatolt hirdetmény így hangzik: Az 1888. évi XXXII. t. cz. által a m. kir. pénzügyminiszter felhatalmazást nyert a forgalomban levő magyar földtehermentesítési kötelezvényeket — beleértve az erdélyi és temesi földtehermentesítési adósságot is — visszafizetésre felmondani, a mennyiben a bevonandó kötelezvények birtokosai az idézett törvény 6. §-a szerint kibocsátandó mérsékelt kamatozású kötvényeket cserébe elfogadni hajlandók nem lennének. Az új földteher-

mentesítési kötvények az 1888. évi XXXII. t. cz. 8. § a alapján a magyar kir. földtehermentesítési alap-igazgatóság által 199.509,000 forint névértékű összegben 100, 500, 1000, 5000 és 10,000 frtról szóló kötvényekben bocsátatnak ki, esedékeségükig évi 4%-kal osztrák értékben, május 1-én és november 1-én lejáró félévi részletekben kamatoznak és 70 év alatt fél-évenként történő sorsolások útján törlesztetnek. Felmondás és nagyobb mérvű kisorsolás a legközelebbi 10 éven belül ki van zárva. A kötvénybirtokos a kamatokat és a kisorsolt kötvények értékét a lejárt kamatszelveknek, illetőleg a kisorsolt kötvényeknek beszolgáltatása ellenében tetszése szerint felveheti a magyar királyi központi állampénztárnál Budapesten, valamint az eddigi beváltó helyeken, továbbá Budapesten: a Magyar Általános Hitelbanknál; Bécsben: a cs. kir. szab. osztrák kereskedelmi és iparhitelintézetnél, a cs. kir. szab. általános osztrák földhitelintézetnél és S. M. von Rothschild bankháznál; Berlinben: a Disconto-Gesellschaft igazgatóságánál és S. Bleichröder bankháznál; M. m. Frankfurtban: M. A. von Rothschild & Söhne bankháznál. Az új 4%-os földtehermentesítési kötvények, valamint az azokon levő kamatszelvek minden fennálló bélyeg-illeték és adóalól fel vannak mentve s azoknak a teljes bélyeg-illeték és adómentesség a jövőre nézve is biztosítottak. A földtehermentesítési kötvények kamatozási és törlesztési szükségletének alapszerű biztosítására törvény szerint az egyenes adók után szedendő földtehermentesítési pótlék rendeltetik; a mennyiben ez a szükséglet fedezésére elegendő nem volna, a hiány az állam általános jövedelmeiből pótlendő. Az 1888. évi XXXII. t. cz. értelmében a jelenleg forgalomban levő, ki nem sorsolt, valamint az 1888. november havában és 1889. január havában kisorsolt magyarországi (záradékos vagy záradék nélküli), temesi (záradékos vagy záradék nélküli) és erdélyi földtehermentesítési kötelezvények birtokosainak a kicserélés új 4%-os adómentes földtehermentesítési kötvényekre ezennel következő feltételek alatt felajánlatik: 1. A kicserélésre szánt kötelezvények következőképp fogadtatnak el fizetés-ként: a) Magyarországi és temesi földtehermentesítési kötelezvények (minden kategóriája) 105 frttal, hozzáadva az 1888. november 1-től 1889. május 1-ig folyó 5% kamatszelvek fejében 7% jövedelmi adó levonásával = 4.65% 2 frt 45 krt, összesen 107 frt 45 krral. b) Erdélyi földtehermentesítési kötelezvények 105 frttal, hozzáadva az 1889. január 1-től május 1-ig folyó 5% kamatszelvek fejében 7% jövedelmi adó levonásával = 4.65% 1 frt 63 krt, összesen 106 frt 63 krral. 2. Az új 4%-os földtehermentesítési kötvények, ellátva félévi szelvekkel, melyek elseje 1889. május 1-én esedékes, névértékű o. é. 100 frtért 88½% árfolyamon, o. é. 88½ frttal, hozzáadva az 1888. november 1-től 1889. május 1-ig folyó 4% adómentes kamatok fejében o. é. 2 frtot, összesen tehát o. é. 90½ frttal hozatnak számításba. 3. Ezen számítás szerint az aláíró megkapja a 4%-os földtehermentesítési kötvényeknek 100-al osztható névértékét, a mennyiben az a beszolgáltatott 5%-os kötelezvények beszámítási értékében fedezetét találja, míg az utóbbiaknak ily módon ki nem egyenlíthető részét a kicserélési helyek készpénzben fogják megtéríteni. 4. A forgalomban levő kötelezvényeknek birtokosai, a kik a felajánlt kicseréléssel élni kívánnak, kötelezvényeiket kicserélés céljából 1889. január 21-től bezárólag február 9-ig letenni tartoznak. E letétel történhetik: a magyar királyi központi állampénztárnál (pénzügyminiszteriumi palota), valamint a m. kir. állampénztárnál (fővámház) Budapesten; a kir. állampénztár-

nál Zágrábban; valamennyi magyar kir. adóhivatalnál; továbbá a cs. kir. államadóssági pénztárnál Bécsben; és azonkívül Budapesten: a Magyar Általános Hitelbanknál; Bécsben: a cs. kir. szab. osztrák kereskedelmi és iparhitelintézetnél, a cs. kir. szab. általános osztrák földhitelintézetnél és S. M. von Rothschild bankháznál; Brünben, Lembergben, Prágában, Triesztben és Troppauban: a cs. kir. szab. osztrák keresk. és iparhitelintézet fiókjainál. 5. A kicserélésnél továbbá a következő határozmányok irányadók: a) a kicserélendő földtehermentesítési kötelezvények benyújtása az azokhoz tartozó folyó szelvekkel együtt két bejelentési ív kíséretében történik, a melyekhez minták a kicserélési helyeken költségmentesen kaphatók; b) a bejelentési íveken a kicserélendő földtehermentesítési kötelezvények a bejelentési íveken feltüntetett kategóriák szerint elkülönítve, sorszám szerinti rendben veendő fel; c) a kicserélés végett benyújtott 5%-os földtehermentesítési kötelezvényekről tanúsítványok és ezeknek visszaszolgáltatása ellenében 10 nap lefolyása után az esetleg járó készpénz kiegyenlítésével együtt az új 4%-os kötvényekről a m. kir. pénzügyminiszter által kiállított ideiglenes elismervények adatnak ki, melyek 1889. áprilishó 15-től kezdve végleges 4%-os kötvényekkel kicseréltetnek; d) az ideiglenes elismervények, valamint a végleges kötvények kiszolgáltatása ugyanazon kicserélési helyen történik, a melynél a kicserélésre rendelt kötelezvények letéttettek; e) az 1889. május 31-ig át nem vett 4%-os földtehermentesítési kötvények ez időn túl az átvételre jogosultnak számlájára és veszélyére az illető kicserélési helynél maradnak letétben. 6. Az A) betűs, valamint a katonai házasági biztosítékok gyanánt kötményezett földtehermentesítési kötelezvények tulajdonosai kötelezvényeiket a fennebb körülírt eljárás szerint, azon fizetési hely közvetítésével küldik be a m. kir. földtehermentesítési alap igazgatóságához kicserélés végett, a melynél a kamatfizetést nyugta ellenében kapják. Kelt Budapesten, 1889. évi januárhó 16-án.

A m. kir. pénzügyminiszterium.

Jézsuiták Hód-Mező-Vásárhelyen.

A katholicismus az újabb időben mindent megtesz, hogy régi, halványuló dicsőségének zászlóját ismét fennen lobogtathassa, hogy tehát azokat, a kik a reformáció alkalmával, az egy ideig szenderegni kényszerített, de azért egyes felvilágosult lelkekben folytonosan meglévő lelki világosságra, a Jézus Krisztus és tanítványai által tanított, a keresztyénség első századaiban vallott tiszta evangyéliomi tudományra; a lelki és szellemi békák lerázásával, a haszontalan külsőségek, czeremoniások elvetésével, az emberi találmányoknak az egyházi hitéletből való kiküszöbölésével, eljutottak, ismét — ha nem egészben is, de legalább nagy részben — visszaterelje a pápaság mindent elnyelő, a lelkiszabadságot, a szabadvizsgálódást teljesen megsemmisítő hatalma alá.

Ismeretes mindannyiunk előtt azon hiábavaló erőlködés, a melylyel az egyházi államot, a pápaság világi országát akarják visszaállítani. Ismeretes azon aknamunka, a melyet a protestantismus ellen nyíltan és titkon folytatnak, különösen azon helyeken, a hol a protestánsok és római katolikusok vegyesen laknak. Jézusita szellemben nevelt papjaik, — tisztelet a kivételeknek! — mindenféle eszközzel harcolnak ellenünk, mindenképen óhajtják híveiket szaporítani. Illetéktelen elkereszte-

lés és temetés, reversális — kierőszakolás, különösen a vegyes házasságban élő, vagy arra lépni akaró hitfeleink minden esz-
közökkel hozzájuk való csábítgatása stb. csaknem napi ren-
den van.

Mindez még nem volt elég. Most már a plébánus urak segítséget is kérnek és teljes segédlettel végzik a toborzás, a lélekvásárlás munkáját. Erre mutat az a körülmény, hogy erre mi felénk jézsuita páterek czirkálnak, kik nagyhangú szavakkal hirdetik, hogy ők a pápa által kibocsátott hitküldérek, missionáriusok; kik, a hol megjelennek, predikálnak, még pedig napjában háromszor is, persze beszédjükben tücsköt-bogarat összehordva, mint ezt Hód-Mező-Vásárhelyen is cselekedtek.

Jézusiták! Időzzünk egy kissé névnel, mielőtt vásárhelyi vendégszereplésöket látnánk. Ki az, a kinek lelkében e név említésére fel ne ébrednének ama szomorú századok vallási türelmetlenségét, a protestantismus ezer meg ezer fajta üldöz-
tetését eszébe juttató fájdalmas emlékek, a melyek e névhez, mint a meg nem hamisítható történelem által beigazolt dolgok, soha le nem törölhető szegyenfoltként tapadnak. Ezek voltak azok, a kik Loyolától fogva legtöbbet ártottak a szabad gondolkodásnak, a felvilágosodásnak s a krisztusi tudományt eredeti tisztaságában valló protestantismusnak. Ezek mindig a lelki sötétség, a felekezeti elfogultság és türelmetlenség, a valóságos üldözés felbőszült, kegyetlen, fanatizált harcosai valának, s mint emberi szörnyek, fellobogtatták a máglyák tüzét, hol százával hanvadtak el a protestantismus hithű bajnokai; megvillantották a hóhérok bárdjait, mely alatt az igaz ügy számtalan hőse vérezett el; úgyde hiába való volt minden vérengzés, mert a porladó hamvakból, újra feltámadó Phönixként jöttek elő a protestantismus ügyének erős bástyái s bebizonyosodott azon megdönthetetlen mondás: „a testet megölhetik, de a lelket nem.“ Megmutatta Isten igazsága, hogy az igaz ügynek győzni kell, keljen bár föl ellene a pokolnak egész serege. Így történt aztán, hogy a protestantismus, — daczára az ellene minden úton és módon megindult üldözésnek, kegyetlenségnek, — oly erősen áll, mint az az alap, melyen maga a nagy mindenség nyugszik s azon még a pokol kapui sem vehetnek diadalmat, csak erős kitartás, rendíthetetlen hithűség, vallásunk szent ügyéhez való tántoríthatatlan ragaszkodás honoljon folytonosan kebleinkben.

Bizony, ha az evangéliom szerint megtisztított egyházunk multjára visszatekintünk, fájók, nagyon fájók azon szomorú emlékek, melyekkel a jézsuiták szomorú történelmének lapjai telve vannak. Nem czélom ezúttal azokat felsorolni, hiszen minek szaggatnánk fel a már-már hegedő sebeket; nem czélom egy pápa által is felosztatott, hazánkban s Európa sok országaiból többszörösen kitiltott ezen társaság emberi nyelven alig kifejezhető tetteit előszámlálni, hiszen csak halvány jellemzésükre is vastag könyvet kellene írni, — csak a figyelmet kívánom rájuk e sorokban felhívni, hogy legyünk készen esetleges látogatásukra, mert vakondakszerű, alattomos munkáikat folytatandók, sírból kikelt hullaként ismét fölemelték fejeiket, szélylyeljárván közöttünk, az irás szavai szerint: „mint az or-
dító oroszlán szélylyeljár, keresvén kit bényeljen“, (1. Pét. V. 8.) hirdelve a felekezeti türelmetlenséget, fel akarva szítani újra ama szomorú emlékü idők vallásos villongásának gyászos tüzét.

A jézsuiták magyarországi társaságának három tagja, úgy mint: Flódung prior Nagy-Szombatból, Mladoniczki páter Kalocsáról, Hippik páter Budapestről, januárhó 11-én érkezett hazánk, református népességére nézve második helyen álló vá-

rosába, Hód-Mező-Vásárhelyre, miután előbb Félegyházát, hol kevés számmal vannak híveink, szerencsétlítették (?) becses látogatásukkal.

Ezeknek megérkezéséről értesülvén, a szomszédos Makóról én is általmentem Vásárhelyre, hadd lássak már eleven jézsuitát, hadd hallhassam beszédjüket, bár előre is megvoltam győződve beszédjük tartalma felől.

A páterkák Vásárhelyen két heti időzésük alatt háromszor is predikáltak napjában. Volt hát módja a közönségnek predikáció hallgatásban. Beszéltek ők sok mindenféléről; hívták hallgatóikat a missiói ájtatosságra; figyelmeztették azokat arra, hogy nem sokára vége leend a világnak. Kárhóztatták a francia műveltséget, melynek nyoma népünkön is látható. Felemelték szavokat a hazánkban levő különböző egyházak ellen s oda nyilatkoztak, hogy ezért fog nehezedni majd országunkra a háborúnak átka, stb.

Azon alkalommal hallottokról, a midőn én is hallgatója valék egyik jézsuita predikációjának, a következőket írhatom. A templom minden részében teljesen megtelt s a tömeg között nem egy-két hitfelünk volt látható. A hátam mögé egy református parasztember került, ki meg nem állhatta, hogy a predikációra halk hangon bár, de azért a közellevők által elég érthetőleg ne nyilvánítsa észrevételeit, melyek oda irányultak, hogy ő bizony nem ért egyet a páterrel, a miért aztán egy pápista szomszédja majd neki ment. Különben a szertartás következőleg ment végbe: miután a pap felment a szószékbe, hol előbb egy imádságot mondott el, kinyilvánítá, hogy már eddig, — mi ott lételek kilenczedik napján történt, — több mint hat-ezeren gyóntak meg, mi, tekintve a katolikusok ottani számát, igen soknak mondható. Különben e nagy szám magyarázata ottan keresendő, hogy azokhoz, kik a templomban nem gyóntak, személyesen elmentek s úgy nógatták őket e cselekvény végezésére. Majd ennek felemlítése után elmondá, hogy mindazok, a kik az ő missiói predikációikból legalább hatot meghallgattak, holnap fognak részeltetni az általok felhatalmazás folytán osztható pápai áldásban. Ezután felhívta hallgatóit, hogy a kiknek megszentelendő tárgyaik — olvasók, szentképek stb. — vannak, azokat vigyék fel másnap az oltárra, hol meg fognak azok szenteltetni.

Ezeknek előrebocsátása után áttért a tulajdonképeni tárgyra, predikációjára, melynek textusa ez volt: „a ki az anyaszentegyházra nem hallgat, olyan mint a pogány és vámos.“ Hogy a bibliának mely könyvéből vette alapigéit, azt nem említi. A mi már a beszéd előadási módját illeti, arra vonatkozólag jót egyáltalában nem lehet mondani. A szónoklat legprimitívebb elemeinek sem felelt az meg. Óriási, még a vihart is túlkialtani akaró hangon eldeklamálva, lekönnyökölve, a szószék lépcsőjéről le- és arra ismét föllépve, majd a kezekkel hadonászva elmondott valami volt az, a minek rövid tartalma a következő:

Az anyaszentegyházra nem hallgat, ennél fogva olyan, mint a pogány és vámszedő, az olyan ember, a ki annak nem tagja. Miután szerinte az anyaszentegyház nevezet csak az övékre vonatkozik, tehát mindazok, a kik velök egyet nem értenek, olyanok, mint a pogányok. Azután azt bizonyíttatta, hogy miért illeti meg csupán az ő egyházukat az anyaszentegyház név? Szerinte azért, mert az egységes, és megtartotta a Jézus Krisztus által alapított hét szentséget, melynek áldása a hívőt lételenek első pillanatától fogva a koporsóig boldogítja. Azután szertartásai mindenütt egyformák, „ha a föld akárme-

lyik pontjára mégy, megérted azokat“ mint ő kifejezé, nem úgy mint a felekezetek (?) szertartását, hittételeit, mely a hány ház, annyi szokás elvét vallja. Majd általtért a bójt jelentőségének magyarázására s a ki azt meg nem tartja, az nem jó tagja az egyháznak. Közbe-közbe ismét akart egyet vágni a szerinte csupán csak *felekezetekre*, midőn olyanokat mondott, hogy azok később állottak elő s az anyaszentegyháztól elpártoltak. Szóval minden volt e beszédben összevisszahordva, — még az is, hogy a felekezeteknek nincs is szószerzőjük, csak „olyan hely, a hol beszélni szoktak“ (ártatlan rugdalózás,) — csak épen a legfőbb, az örök érvényességű, a meg nem hamisított isteni íge hiányzott abból. Égre-földre magasztalta egyházát, gyalázta a velők nem értőket, pogányoknak nevezte azokat, kik pedig épen őket nevezhetnék jogosan nem krisztusi, hanem emberi, pápai tudományt vallóknak.

Nagyon sok megjegyzést lehetett volna tennem a páter csak ezen egy predikációjára is, de hát azt mellőzöm, csak azt említem még meg, hogy mielőtt Vásárhelyről, — hol a vegyes házasságban élők, (ez volt a tulajdonképeni cél, nem a prédikálás) ugyancsak csalogatták hozzájuk, minek, mint hallám, volt is valami eredménye, — eltávoztak volna, ottani működésük emlékére négy méter magas keresztet állítottak és szenteltek fel ezzel a felíráttal: „1889. missio.“

Ime így dolgoznak ismét a jézsuiták, s mégis találkozik olyan fölvilágosult szellemű történettudós, ki nekik pártjokra áll, mint azt a „Századok“ folyó évi első füzetéből olvastam, hol az unitárius Jakab Elek: *a kolozsmonostori apátság zárdá, mint üldözöttek menhelye*“ című értekezésében a többek közt ezeket is mondja: „*a katolikus hitélet e hosszú század aggasztó sötétében ott világolt örök fényével s lángjait igénytelen jézsuiták élesztgették.*“ stb. Bizony pedig nincs az ő multjokban dícsérni való épen semmi sem, jövőjökre pedig elkészülve kell lennünk, hogy az mindnyájunkat készen találhasson, mert új erővel kezdenek régi dolgaik folytatásához. Videant consules!

Makó, 1889. január.

Vörös Zsigmond,
ev. ref. segédlelkész.

Nekrológ.

Szücs János emlékezete.

A dunamelléki ref. egyházkerület — f.-baranyai egyházmegyéjében levő hidvégi egyház — derék, köztiszteletben álló, jószívű agg lelkipásztora, Szücs János meghalt, folyó év január 10-én élte 78-ik évében.

Temetése jan. 12-én volt nagy részvét mellett. A háznál Alföldi Sándor, kiérdemült esperes úr mondott imádságot; a templomban alólírott predikált; a temetőn helybeli s. lelkész Szücs László úr emlékezett meg a boldogultról.

A magán és hivatali életben egyaránt példás becsületességű és jószívű agg lelkipásztor, a debreczeni főiskola növendéke volt; s ezen főiskola iránt egész életén keresztül nagy érdeklődést tanúsított; kiváló jeleseit mindenkor nagyra becsülte, s azon evangéliomi, vagy, ha úgy tetszik, jellemzően felekezeti felfogásnak, melyet, Istennek hála, Debreczen ma is képvisel, rendíthetlen híve volt. Csendes természete nem kereste a zajt, feltűnést, és nem is alkalmazta magát ezen tábor

embereihez soha, de felfogása és egy hosszú élet tapasztalataiból alkotott meggyőződéséhez hű volt akkor is, midőn környezete s felebbvalói más nézetnek hódoltak.

A „Debreczeni Protestáns Lapnak“ is nemcsak szorgalmas olvasója, hanem hű pártolója is volt haláláig.

Szücs Jánossal egy jó lelkipásztor, egy hű férj és egy nemes szívű ember szállt a sírba. Lelkipásztorsága 1840-ben kezdődött, Duna-patajon. Itt mint tanító-káplán vette nőül Decsi Krisztinát, kivel példás csendes boldogságban 48 évet töltött; 1851-ben Hidvégre jött; itt 1858-ban, Dunapatajon 1842-ben született kedves leányok, egyetlen gyermekök meghalt. Nem lehetetlen, a nemes szívek és jó lelkek tulajdonsága szerint, hogy miután szeretett kedves leányokat korán elvesztették, örömet éreztek, gyönyörűséget találtak abban, hogy időről-időre Jézus kicsinyei, az árvák közül egyet-egyet, sőt gyakran kettőt s hármat is vettek magokhoz; nem: kebelökre ölelték, szívökhöz szorították, mintha tulajdon gyermekeik lettek volna. Ezért Szücs János agg lelkipásztor koporsója igen gazdag volt; mert arra, hálás, jószívű árvák, felnevelt s szárnyára bocsátott rokonnők és férfiak hullatták fájó könyveiket; az ő emlékezete áldott, mert életében soha senkit meg nem keserített, meg nem bántott: bölcseséggel világolt, szelídséggel és alázatossággal járt haláláig és — jót cselekedett, s épen azért gyűjtött magának olyan örökséget, a mely el nem vész soha. Most a kesergő, erőtelen özvegynek minden kincse a temető, hol korán sírba szállt kedves leánya, hol a hű s áldott jólelkű férj nyugoszik; addig nem is fogy el a köny szeméből, a fájdalom szívéből, míg ott nem lesz mellettök.

A nyugvó lelkipásztornak pora legyen áldott, a kesergő özvegyet oltalmazza az Ur!

Berki József,
ev. reform. lelkész.

Irodalom.

Hit, remény és szeretet könyve, az élet kedvező és kedvezőtlen napjaira. Imádságok és elmélkedések a magyar protestáns nép számára Csiky Lajos debreczeni evang. ref. hittanártól. Második javított és bővített kiadás. Budapest, 1889. Hornyánszky Viktor könyvnyomdája. Ára vászonkötésben 1 frt; díszkötésben 2 frt.

Az első kiadásában 1884-ik évben megjelent s az ismeretők és bírálók egyező jó véleményével fogadott fentebbi könyv, íme öt év mulva, — miután a bírálók véleményét 5000 példányának elkelésével teljesen igazolta, — már javított és bővített kiadásban fekszik előttünk.

Mennyiben javított, mennyiben bővített, megérthetjük a szerzőnek az első kiadáshoz tartozó előszava után, e 2-ik kiadáshoz csatolt előszavából. Megmondja, hogy javítottnak azért nevezi e kiadást, mert fölhasználta imádságai átdolgozásánál mindazon észrevételeket, melyeket az egyházi lapokban művére vonatkozólag olvasott s több helyen maga átalakította imádságai írályát. — És ha valaki azt a fáradságot veszi magának, hogy az imádságokat a két kiadásban összehasonlítja, mindenesetre fel fog tűnni minden javított hely s el kell ismerie, hogy a változtatás a mű előnyére történt. — A szerző ugyan nem számítja ide a javításhoz, de ide számítandó az is, hogy e 2-dik kiadásból némely az első kiadásban meglevő imádságot kihagyott, mert hiszen a kihagyás csakis a könyv javítása érdekével lehet indokolt. Kihagyta — és pedig, mint

maga megjegyzi, egyik bírálója megjegyzései alapján : az égi háború közelgésekor mondandó fohászt, továbbá a gyógyszer bevétele alkalmával mondandó és a haldoklóknak való imádságok közül hatot. (A szerző figyelmét kikerülten az előszóban úgy van : és hat, halottaknak való imádságot.) Megtekintve már a második kiadásból kihagyott imádságokat, szinte sajnálja az ember, hogy eme két imádság : *a haldokló keresztyén megbocsát és bocsanatot kér ; a haldokló keresztyén a Jézus Krisztusban akar meghalni*, szintén a kihagyottak közé került. Mert vajjon ki mondhatná meg, nem kereshetné-e, mint szíve vágyainak megfelelően alban a könyvben egy életét versengésben töltött, de a halál közelségének érzetére békére hajló, vagy egész életében a Krisztust ismerni nem akart, de az elmúlás fájó érzetében hozzá vágyakozó haldokló épen ezeket az imádságokat, vagy ezeknek olvasása nem támaszthat-e a halálhoz közel a haldoklóban megbékélés s Krisztus utáni vágyat ?

Bővített lett pedig e könyv az által, hogy az első kiadás 391 lapja helyett, e második kiadás 611 lapra terjed. E terjedelm az által jött létre, hogy a szerző egy egész részt vett fel bele : *bűnbánati heti elmélkedés és imádságok cím alatt*, továbbá elől bevezette az *úri imádságot*; az ünnepekre írt egy-egy imádságot az ünnep napjának számához képest egygyel, illetőleg hárommal megtoldotta s a különböző alkalmú imádságok elébe elmélkedéseket írt. Úgy, hogy e kiadásban 29 új imádság s 24 elmélkedés van, melyek az első kiadásban nincsenek. Az elmélkedések a következők : az imádságról, a hét kezdetén, a hét végén, a bűnbánatról, vasárnapi elmélkedés, adventi, karácsonyi, év utolsó napi, év első napi, farsangi, böjti, virágvasárnapi, nagypénteki, husvét, áldozó esütörtöki, pünköszi, úrvasorai elmélkedés; elmélkedés az emberi hivatásról, a családi életéről, a haza-szeretetről, az utazásról, a rabságban létéről, az anyai hivatásról s végül a betegségről és a halálról.

Tulajdonképen tehát ezen újabb szerzemények azok, melyekre jelen ismertetésem kiterjed.

A felsorolt című elmélkedésekre vonatkozólag általában nyilváníthatom, hogy azok nagyon szép, bibliai helyes idézetekkel erősített s mindig vallásos hangulatra ébresztő elmélkedések. Szerencsés eljárása a szerzőnek, hogy az elmélkedésekben az azok tárgyát alkotó eseményt, vagy helyzetet leíró helyeire a bibliának kimerítően hivatkozik, mi által kétségtelenül kedvet támaszt, hogy úgy mondjam, ingert ad a biblia olvasására s abban jó részben kalauzá válik s az elolvasásra útalt bibliai leírásból hitelesítő tanúságokat von le, mint p. o. a virágvasárnapi elmélkedésben. Ez elmélkedések, melyek teljesen imádságszerű hangulatúak, rendszeren s szinte észrevétlen természetességgel egy rövid felfohászkodásban érnek véget. Ez elmélkedések mintegy alapul, előkészítőül szolgálván a következő imádságokhoz, ezek oly szépen épülnek fel amazokon, hogy az embert olvasásuk közben egészben vonzzák, lekötik, meghatják. Egyedül egy helyen éreztem zökkenést, hézagot, a böjti elmélkedésnél s imádságoknál. Itt a 3 új imádság nem azon gondolatokat nyújtja, melyeket az ember az elmélkedés után várna, mintegy óhajta, sőt követelne. Ez imádságok az én szemem előtt a leggyengébbek. Szinte csodálja az ember, hogy a szerző, ki minden alkalomra feltalálja a legközvetlenebb gondolatokat, itt küzdeni látszik önmagával s keresztyén a Jézus szenvedéseiből származó nagy és tanúságteljes gondolatokon. Ennek teljes ellentéte például a virágvasárnapi elmélkedés és imádságok; hol az elmélkedés gondolataihoz csatlakozik mind a két új imádság. — Az adventi három új imádság

a keresztyénség három drága kincsén : a hiten, reményen és szereteten főgondolatul megosztotva ünnepli az adventet, mint *a hit diadalának, a reménységnek, s a szeretetnek* szent napját.

Elöttem nagyon kedvesen feltűnő jelenség, hogy a szerző a biblia mellett használja énekes-könyvünket is, mintegy annak becslésére szoktatván a mai korban, midőn úgy szeretjük templomba menni énekes-könyvünket otthon hagyni s istenitiszteletünk ezen egyik kiegészítő részében, az éneklésben részt nem venni. Sokszor idéz szebb énekeinkből, sőt felveszi, és pedig nagyon sikerülten munkája alapjául. Például a vasárnap reggeli egyik imádság 76-ik hitvalló szép dícséretünk szakaszonként felvett és elmondott szavai alapján a szentháromság egy Istent dícsőíti; a pünköszi 3 új imádság 37-ik dícséretünk 3 versére támaszkodik, mint alapra.

Dávidházy János.

(Vége köv.)

Hörk József műve az ágostai hitvallású superintendensekről.

„Az Ev. Tisza-Kerület püspökei (superintendensek). Eredeti források alapján írta Hörk József ev. theol. dékán-tanár sb. az eperjesi collegiumban. Kassa, 1888. Sr. 126. l. Ára 1 frt 50 kr.

A magyar reformatió történelméhez egy nevezetes, érdekes és lényeges részt szolgáltató szerzőt üdvözlöm azon a mezőn, melyet magyar nyelvünkön a nagy Bod Péter és a nagyérdemű Tóth Ferencz dunántúli ref. püspök, amaz 1748., ez 1808. és 1812-ben műveltek lelket emelőleg. Egyik elsőrendű feladat reformáczióink történeti épületéhez a két ev. prot. egyház 10 egyházkerületének, mint megannyi oszlopoknak hűséges és részletes rajzát előállítani; ehhez alapvető munka a kerületeknek képviselőit mutatni fel életrejelzőleg, mivel a történelem leg-hívebben vezérlő egyéneiben tükröződik vissza.

E művet Czékus István arcképe díszesíti. Vajha több elődeinek képe is közölhető lett volna! Ily egyedrajzi munkákban volna helye a történelmi arcképeknek is; legalább kiderítendő volna, kiknek tartatott fenn földi képmása s hol található az? Ezzel lendületet kellene adni egy protestáns arcképcsarnoknak s megmenteni az utókor számára nagyjaink képeit. Mily veszteség, hogy reformáczióink alapítói közül csak az egy Szegedi Kis István arcképét bírhatjuk. Dévay, Kalmáncsi, Kopácsi miként néztek ki, örökre elenyészettnek látszik. Nem tudjuk szemlélni az erős Mélius vonásait, és e hiány megakasztá az ő halála 300 éves fordulatakor megpezsztült mozgalmat : szobrot állíthatni neki. A mű ajánlva van a nemes Szentiványi család jeles tagjának, Szentiványi Árpádnak.

A mű címében jobb lett volna megtartani a teljesebb címet : „Tiszai egyházkerület,“ a „Tisza-Kerület“ nem világos, személyre is vonatkozó; a kerület mellett az „egyház“ jelző fentartandó. Másik észrevételem : miért maradt el a hivatalos, szabatos ág. hitvallású jelző? Talán mellőzni akarja szerző a hitvallásos jelleget? Az „evangelikus“ német Némethonban az egyesült két egyház jelzője ma, és szép jelzője; hazánk törvényhozásában meg a két testvéregyház követői közös neve volt „evangelici utriusque confessionis.“ Még hazai ág. hitv. egyház nem változtatta meg hivatalos nevét országos zsinatban, tehát külföldre való tekintetből is, éppen könyv címén, híven kellett volna adni a megnevezést.

Nincs szóm a ténylegesség szempontjából a „püspök

szó használata ellen, ha csak ugyan fel akarja és fel hagyja zsinatilag venni a testvéregyház is azt; de épen a külföldi hitkonok szempontjából helyeselhető a zárjelbe tett magyarázat: (superintendensek.) Épen a lutheri egyház honosítja be a „superintendens“ nevezetet s maradt leghívebb ahhoz. Presbyterián szempontból, a református egyház is mellőzhetette volna a „püspök“ czímet, kifelé is félreértésekre adhat az alkalmat. Multunk fejlődése, a katholicismus nyomakodása hozta magával egyházalkotmányunk sajátságos idomítását, a külföldi mintáktól elütő voltát. Lehetett volna hazai szellemünk hagyományaként megyei és kerületi lelkész-elnöknek nevezni, a megyei és kerületi gondnok vagy felügyelő mintájára az espereseket és püspököket. Az elnök szó nagyon illik a köztársasági, demokratikus szervezethez, minővel a hazai reformáció egyházai bírnak, de a „püspök“ név oly hódító hatást gyakorolt, hogy még az erdélyi unitáriusok is felvették, a mi unicum a maga nemében. A jövő feladata lesz, a presbyterián elv teljes kifejtése. Ujabb időben kifogást emelnek némelyek a „főpásztor“ nevezet alkalmazása ellen is, mit szerző is használ (előszavában, és a 72. lapon); az „egy a mi főpásztorunk“ elv hozott fel ellene. Ma az elvek korát éljük, tisztázni kellene a fogalmakat; s csak az a különös, hogy míg a lényeg, a dogma terén a liberalismus egész a szélsőségig, a radikalismusig elmegy, hogy majdnem maga az egyház, mint intézmény bomlasztatik fel, addig a címekben rejlő elvek terén az esetlegesség és szervezeti kérdés ítéset alá nem vettetik. Hiszen mai napság sem egyes egyház, sem egyes egyházmegye, sem kerület nem emelheti fel szavát az egyház öröklő szavai és jelleme mellett, a nélkül, hogy gúny és megróvás tárgyává ne tétetnék. Az egyház szent kötelessége nemcsak kormányzati, hanem hitelvi autonómiáját is megőrizni a rendszeres és szervezett negatívummal szemben. Az egyén eltűnik időmultával és elváltozhatik, de az egyház halhatlan testület s más felelősség alá esik. Az egyéni jogot senki nem akarja megszorítani. Az egyén elmenekülhet úgy a hazából, mint az egyházból, elvándorolhat akár Amerikába, akár Transylvániába, akár a congregationalisták közé. . . de az egyház, épen úgy, mint a másik földi haza, egyes tagjainak szeszélye, érdekei, nézetei, sőt elvei által létjogától és alapjaitól meg nem fosztathatik, mert a testület el nem vándorolhat; csak ha tagjai mind elpártolnának, akkor szűnik meg, azaz annectáltatik, hódítmánya, zsákmánya lesz más testületnek és más szellemnek s akkor finis Poloniae. Adjuk meg a jogot és tisztességet azon egyháztagnak, kik ily „finis“ ellen tiltakoznak.

E kitérés után lássuk a kezünk alatti művet.

A superintendensi hivatal és igazgatás ez egyházkerületben a szepesváraljai szervező zsinattal 1614-ben kezdődik és Xylandertől Czékusig 21 superintendens élete van vázolva a műben, nem számítva — igen helyesen — az 1850—60-ig tartó autonómiaellenes korszakbeli négy adminisztrátort.

A hat első superintendens (1614—1704-ig) élete felette röviden, alig 16 lapon van leírva, majdnem egy századnyi időről igen kevés vonást találunk az egyházkerület mozgalmairól, s így a keret, melybe az egyházkormányzó képe illesztetik, szűk, s nem domborítja ki a főalakokat. A tartalomsorozatban Pfannsmidt hatvárosi superintendens választási éve nyomdahiából van 1738-ra téve, 1729 helyett. A szepesváraljai rendezet szerint a városi és megyei kerület külön superintendens által igazgattatott, de az első megyei superintendens Xylander halála után (1619), a városi superintendensek igazgatták a me-

gyei kerületet is, miért és miként történt a megyei kerület engedése, felfejtve nincs a műben, pedig, hogy a megyei kerület hatósági öntudata nem aludt el, mutatja, hogy újra két superintendens választatott 1704. a megyék, 1709. a városok számára s talán így is marad, ha III. Károly 1734-iki rendelete egybe nem olvastja a két kerületet. Csak sejtethető ok a városi és német elem túlsúlya. Zabler Péter életében az 1609—1641. évek közt néhány zsinat csak említve van (19. lap) a nélkül, hogy az ottan történtek érintetnének. Épen így Wagner életében (21. lap) az „áldásos intézkedések“, miket ő 1666. előtti gyűléseken kimondott, nem terjesztetnek elő. Liefmann Mihály superintendens (1666—1674.) a gyászévtized áldozata lett, az egri püspök börtönbe vettette (1673) s tőle térítvény esikartatván, külföldre bujdosásra szorította. Ekkor 10 évig superintendensi tiszt nem létezett csak a „liber in regnum reditus“ törvény meghozatala után választathatott Zabler Jakab személyében 1686-ban úrja közös superintendens.

A szabadabb lendület, mit a II-ik Rákóczy-féle szabadságharcz idézett elő, a kettős superintendensséget élesztette fel. Legelevenebben, mert a kor mozgalmait is visszatükrözi, van festve Schwarz János városi superintendens (1709—1728.) életrajza. Az olvasót csak az zavarja, hogy a megrendítő események az egyének életrajzába fűzetvén be, mindenik alaknál újabban felvételnek a történeti fordulatok egyes részletei s az ismétlődő visszatérések az előbbi évtizedekbe akadályozzák a tiszta képet és egységes benyomást. Például Schwarz életében adatik az 1682—1704. nyúló idő érdekes érintése, mikor már az azon időben élt superintendens életrajzán túl van az olvasó.

Balogh Ferencz,
hittanár.

(Folyt. követc.)

A Téli Ujság 9-ik száma Jairus leányáról hoz képpel egy szép leírást. Budai János s. lelkész „A biblia igazsága“, Szalai József n.-beckereki lelkész „Megyelkával való beszélgetésem“ cz. a érdekes cikkeket közlenek. A Tárcaában Révész Mihály Spurgeon után „Az iszákos“ cz. a tanulságos közleményt ad. A Vegyes közlemények rovatában két érdekes apróság olvasható. A 10-ik szám elején „A budapesti önkényes mentő-egyesület“ czélját, működését ismerteti meg a lap, képet is közölve annak működéséről. További cikkei: „A talált pénz“; „A felhők élete“ Cs. I.-től; „Jézusúták Hódmező-Vásárhelyen“, Vöröss Zsigmondtól. A Tárcaában Kálmán Farkas kezd érdekes cikket „A zsoldárokról“. Ez évben még három szám van hátra e hasznos, mindjobban szerkesztett nappalról, melyeket annak idején szintén ismertetni fogunk.

Gyakorlati biblia magyarázatok. Szerkeszti: Garzó Gyula. A januárius-februáriusi füzetben Barakonyi Kristóf magyarázza tovább János evangyéliomát a XVIII. r. 28. versétől az evangyéliom végéig. A vegyes magyarázatok rovatában Szigethy Dániel új-malomsoki ev. lelkész „Jézus útja a Golgotháig“ cz. a 7 bőjti írásmagyarázatot közöl. A kitűnő füzet tartalmát s általában az egész vállalatot szívesen ajánljuk lelkészársaink figyelmébe.

Két philosophiai munka küldetett be közelebb hozzánk. Bölcsészettörténet. Irta Dr. Szilávik Mátyás, a philo-

sophiai akad. tanára Eperjesen. II. Modern bölesészet. Ára 1 frt 20 kr. Pozsony, 1889. A munkás ifjú tanár a bevezetés, a patristika, a scholastika fejtegetése s a modern bölesészet átmeneti korszakának előadása után az első korszakban a Bacon- és Cartesiustól Kantig, a második korszakban a Kanttól Hegelig terjedő bölesészetet tünteti elő 116 lapon. — Logika. Középkorok használatára. Irta Böhm Károly, a budapesti ág. h. ev. főgymn. tanára. Ára 60 kr. Kiadja Kókai Lajos Budapesten. A kitűnő nevű szerző a bevezetés után az első részben az elemtan, a második részben a rendszertan tárgyait fejtegeti. A mű 83 lapon 54 §-t foglal magában. Ajánljuk mindakét művet a bölesészetel behatóbban foglalkozni hivott szakfériak figyelmébe.

Különfélék.

Egyetemes konventünk márczius 22-én kezdi meg gyűlését Budapesten.

Debreczeni főiskola. A theologiai és jogi akadémia hallgatói részére folyó hó 9-ikén kezdődött a második félév. Szokás szerint ekkor hirdettetett ki a pályázatok eredménye. Örömmel referáljuk, hogy ifjúságunk mind komolyabban törekszik az önmunkálkodás derék versenyében is nemes célja elérésére. A pályaművek mind számokra, mind belbecsökre nézve felülhaladják az előző éveket. A Hatvani-alapítvány latin nyelvű exegetikai 42 frtos pályakérdésére egy munka jött be, melynek szerzője Bartók Jenő 3. th. A Keresztési-Deák I. alapítvány statisztikai, 84 frtos első pályakérdésére 3 munka jött be. Kettő közülök jutalomra, egy pedig dícséretre méltónak találtatott. A legjobb mű szerzőjének 50 frt, a másodikénak 34 frt ítéltetett oda. Felbontatván a jelígés levelek, a legjobb mű szerzője gyanánt egy negyedéves theologus, Pokoly József tünt elő. A második mű szerzője Kása Gábor 4. jh., a dícséretet nyert mű szerzője Szabó Imre 3. jh. A Keresztési-Deák I. alapítvány matematikai, 84 frtos második pályakérdésére négy munka érkezett, melyek közül 32—32 frt jutalmat nyert Pallaghy Gyula 1. jh., Kassay Béla 4. th., 20 frt jutalmat nyert Pokoly Lajos 1. jh. munkája; a negyedik, Kovács Ferencz 3. th. munkája, megdícsértetett. A Pécely IV. alapítvány homilétikai, 35 frtos pályakérdésére Pokoly József 4. th. írt a bírálók által nem csak jutalomra, de különös dícséretre is méltatott munkát. A Váradi Szabó János-alapítvány neveléstani, 50 frtos pályakérdésére hat munka érkezett be, melyek közül egy a teljes jutalomra méltónak ítéltetett, kettő pedig, u. m. Bartók Jenő 3. th. és Szabó Béla 1. th. munkája dícséretet nyert. A jutalomra méltatott munka szerzője ismét Pokoly József 4. th. (a ki tehát három pályaművel foglalkozott és nyert jutalmat). A Buljovszky-alapítvány pályatételére öt ódát küldtek be. Az alapítványi összeg, 50 frt, úgy osztatott fel, hogy abból Tóth József esk. fel. és köztanító 30 frtot, Csánky Bénéiamin 3. th. és Hirsch Nándor 8. gymn. o. tanuló 10—10 frtot nyertek. A Kazinczy-alapítvány 2 pályakérdésére 10 munka érkezett. Az első, irodalmi kérdés 15 db 10 frankos

aranyát Kazay Gyula 4. th. és Körösi Bertalan 1. jh., 6 aranyát pedig Csánky Bénéiamin 3. th. és Ballai Béla 1. jh. nyerték el. A második kérdés (ballada) aranyát 8 Csánky Bénéiamin 3. th., 6 aranyát pedig Buzás Pál 4. jh. vitték el.

Egyházmegyei gondnok-választás. B. e. Pilis László halálával a felső-szabolcsi egyházmegye gondnoki hivatala megüresedvén: Lukács Ödön esperes úr által a gondnokválasztás elrendeltetett. Nevezett esperes úr f. hó 9-én kelt hivatalos iratában a szavazás eredményét főt. püspök ural közölvén: jelentti, hogy a felső-szabolcsi egyházmegye gondnokává 68 szóval 17 ellenében nagyságos Gencsy Albert kis-létai földbirto- kos úr választatott el. Mely örvendetes tény azon kérése kíséretében közlé, hogy püspök úr — addig is, míg a választás az egyházkerületi gyűlésen végmegeerősítést nyerne — bízná meg az új gondnokot hivatali teendői végezésével. Püspök úr készséggel engedvén a kérésnek, midőn a felhatalmazást megadta, ugyanakkor a legmelegebb szavakban adott kifejezést a szerenés választás felett érzett örömeinek és sietett üdvözölni az új gondnokot új és szép hivatalában. Részünkről is örömmel üdvözöljük őt, s kérjük az Istent, hogy áldja meg őt erővel, kitartással egyházunk javára.

Külföldi vendég Debreczenben. Érdekes vendége volt a napokban Debreczennek s itt főiskolánknak, Dr. Setälä Emil személyében, ki a helsingforsi egyetemen Finnlandban a finnugor nyelvtudomány magántanára. Az ifjú, még nem egészen 25 éves nyelvtudós egyetemi nagy stipendiummal egy egész iskolai évet tanulmányi utazásban tölt s hazánkban több hónapon keresztül tartózkodik. A távolföld fia egészen tisztán beszéli nyelvünket s a főiskolában több előadáson megjelent, hol az ifjak között, rokonszenves alakjánál fogva is, méltó feltűnést költött.

Menyhárt János-alapítvány. (Tizedik kimutatás.). Ujabb a következő küldemények érkeztek be hozzám ez alapítványra: Kovács Zsigmond tiszai-igari lelkész 2 frt, Szarka Boldizsár vetési lelkész 2 frt, Katona Mihály kecskeméti ev. ref. főgymnasiumi tanár 1 frt, Segesváry József kántorjánosi lelkész, esperes 5 frt. A már nyugtázott 239 frt 56 krral együtt teszen eddig az alapítvány értéke 249 frt 56 krt, melyből 247 frt 56 krajczár már a debreczeni nagytakarékpenztárban kamatozik. Debreczen, 1889. február 16. Csiky Lajos.

Halálesetek. A békésbánati evang. ref. egyházmegye legidősebb lelkipásztora, Ecsedy János eltemettetett f. hó 8-án Gyulaváriban. Az elhunyt férfiú életéről, működéséről, eltemettetése körülményeiről egy szépen írt nekrológban tudósítás küldetett be hozzánk, melyet közelebbi számunkban kiadunk. Áldás az Ur szőlőjében hosszú időn át munkálkodott hű lelkipásztor emlékére! — Súlyos csapás érte Nagy Dániel komádi ev. ref. lelkészt, forrón szeretett nejének, Laczka Róza asszonynak, f. hó 8-ikán életének 63-ik, boldog házasságának 43-ik évében történt elhunytá által. Vigasztalást kívánunk a vigasztalás Urától a megsomorodott szívű ároni családnak. Az elhunyt jó nő, az igaz papné sírja fölött nyiljanak az emlékezett szelid virágai! — Vettük még a következő gyászlevelet is: Barla Szabó József visontai reform. lelkész, egyházkerületi képviselő, egyházmegyei tanácsbíró, volt országgyűlési képviselő, életének 48-ik, házasságának 21. évében hosszas szenvedés után jobb létre szenderült február 11. esti 9¹/₂ órakor. — Kora halálán keseregnek: özvegye Mezey Mária, Jenő,

Imre, Andor, Irma, Ilona, József és Margit árvagyermekével, Julia, Lidia és Andor édes testvérei, minden rokonai, igaz barátai és szeretett gyülekezete. — Temetése lesz Visontán február 14-én d. u. 2 órakor. Áldás poraira!

Akadémiai tanrendek az 1888—89. iskolai év második felében.

1. Debreczeni főiskola. Előadó tanárok és tantárgyaik. A) A hittudományi szakban. Tóth Sámuel. Tantárgyai: Keresztyén hittan, heti 6 órán. Apologetika, heti 3 órán. Balogh Ferencz. Tantárgyai: Dogmatörténelem, heti 3 órán. Keresztyén egyháztörténet, II. korszak, heti 4 órán. Keresztyén egyháztörténet, IV. korszak, heti 4 órán. Magyar protestáns egyháztörténet, heti 3 órán. Csiky Lajos. Tantárgyai: Keresztyén erkölcsstan, heti 3 órán. Lelkipásztorkodástan és katechetika, heti 3 órán. Gyakorlati bibliamagyarázat, heti 2 órán. Szónoklati gyakorlatok, heti 2 órán. Belmissió (Spec. coll.), heti 1 órán. Dicsőfi József. Tantárgyai: Héber nyelv, heti 3 órán. Ó-szövetség magyarázata, heti 4 órán. Uj-szövetségi theologia, heti 4 órán. Az Ur szenvedésének története (Máté 26—27) a szyr Psittából, (Spec. coll.), heti 1 és 1/2 órán. Erdős József. Tantárgyai: Bibliai archaeologia, heti 2 órán. Uj-szövetségi bevezetés, heti 3 órán. Uj-szövetségi exegesis, heti 4 órán. B) A jog- és államtudományi szakban. Búzás Pál. Tantárgyai: Államgazdaságtan (Pénzügytan), heti 4 órán. Nemzetgazdaságtan (Különös rész folytatása), (Spec. coll.), heti 1 órán. Magyar kereskedelmi s váltójog, heti 6 órán. Liszka Nándor. Tantárgyai: Magyar közjog, heti 6 órán. Magyar alkotmány- s jogtörténet, heti 4 órán. A törvényhozó hatalom (Spec. coll.), heti 2 órán. Dr. Kovács Sándor. Tantárgyai: Római jog (Pandekták), heti 8 órán. Egyházi jog, heti 4 órán. Dr. Karsa István. Tantárgyai: Peres és perenkívüli eljárás (beleértve a telekkönyvi rendtartást), heti 5 órán. A magyar örökösödési eljárás (Spec. coll.), heti 1 órán. Magyar magánjog, heti 5 órán. Dr. Bacsoni Lajos. Tantárgyai: Egyetemes európai jogtörténet, heti 5 órán. A magyar állam statisztikája, heti 6 órán. Az államháztartás ellenőrzése (Spec. coll.), heti 1 órán. Dr. Ozory István. Tantárgyai: Büntetőjog, heti 5 órán. Magyar közigazgatási jog, heti 5 órán. C) Bölcsészeti tudományokat előadó tanárok és tantárgyaik. Dr. Török József. Tantárgyai: Közegészségtan, heti 2 órán. Törvényszéki orvostan, heti 2 órán. Thót Ferencz. Tantárgyai: Jogbölcsészet, heti 4 órán. Bölcsészeti erkölcs- és izléstan, heti 3 órán. Ujkori bölcsészet történelme, heti 4 órán. Osterlamm Ernő. Tantárgya: Nevelés- és tanítástan, heti 3 órán. Balogh Ferencz. Tantárgya: Angol nyelv, heti 3 órán. Erdős József. Tantárgya: Vallásbölcsészet, heti 3 órán. Somogyi Pál. Tantárgya: Az anyanyelvtanítás módszertana, heti 1 órán. Orosz István. Tantárgya: A földrajz és természettudományok népiskolai tanításának módszertana, heti 1 órán. Dr. Öreg János. Tantárgya: Francia nyelv, heti 2 órán. (Kezdőknek). Francia nyelv, heti 2 órán. (Haladóknak). Mácsai Sándor ének- és zenetanár. Egyházi- és mű-ének-és, heti 2 órán.

2. Sárospataki főiskola. A) A vallás- és egyháztudományi szakban: Mitrovics Gyula, előadja 1. Az erkölcsstanból a II-dik vagy elvi részt, hetenkint 3 órán. 2. A gyakorlati theológiából a liturgikát és katechetikát, egybekötve mindkét lelkészi működési kör lelkigondozói oldalára vonatkozó útmutatásokkal, írásmű- és szónoklati gyakorlatokkal, heti 5 órán. Warga Lajos, 1. A keresztyén egyház történelmét (a reformáció után, folytatva), heti 4 órán. 2. A XIX. század egy-

ház történelmét (folytatva), heti 2 órán. 3. A vallások összehasonlító ismertetését (folytatva), heti 4 órán. P. Nagy Gusztáv, 1. A positiv keresztyén vallástan dogmatörténeti részét, heti 5 órán. 2. A rendszeres dogmatikát, heti 4 órán. Radácsi György, 1. Az ó-szövetségből az Exodus 25—40. fejezeteit és Ezékiel megfelelő részleteit (folytatva), hetenkint 3 órán. 2. Az új-szövetségből a Mennyei jelenések könyvét (folytatva), heti 3 órán. 3. Az ó-szövetségi kánon történetét (isagogika), heti 4 órán. V. Krüzselyi Bálint, Az egyházjogot (folytatva), heti 4 órán. B) A bölcsészeti szakban: Szinyei Gerzson előadja. 1. A magyar irodalom történetét (XVI-dik század), heti 4 órán. 2. Az oktatástant (különös rész), heti 2 órán. Dr. Finkey József, 1. A bölcsészet történetét (folytatva), heti 4 órán. 2. A psychologia történetét, heti 2 órán. Kun Pál, Európa művelődésének történetét 1789—1848-ig, heti 4 órán. Nagy Gusztáv, Az angol nyelvet, heti 3 órán. Csontos József, 1. A héber nyelv elemeit, heti 4 órán. 2. Az új-szövetségi görög nyelvet, heti 2 órán. J e g y z e t. Ugy a theologiai-, mint a bölcsészeti szak összes hallgatóit az egyházkerületi hatóság az egyházi ének gyakorlására is kötelezvéen, e czélból Pásztor Sámuel, ének- és zenetanár, hetenkint 1 órán, pénteken d. u. 5—6-ig énekórát ad, a mely „Gyakorlati éneklés“ czím alatt a lecke-könyvbe is beírandó. C) A jog- és államtudományi szakban: Emödy Dániel, előadja 1. A magyar magánjog rendszerét (folytatva), heti 5 órán. 2. A polgári peres és perenkívüli eljárást (folytatva), heti 5 órán. 3. A telekkönyvi rendtartás alapelveit (rendkívüli előadás), heti 1 órán. Nemes Ferencz, 1. A magyar büntetőjogot és eljárást (folytatva), heti 5 órán. 2. A magyar államjogot, heti 6 órán. Dr. Szánthó Gyula, 1. A római jogot (Pandekták), heti 8 órán. 2. Justinian institutióinak magyarázata (rendkívüli előadás), heti 2 órán. Dr. Ballagi Géza, 1. A pénzügytant, heti 4 órán. 2. Az európai nemzetközi jogot, heti 3 órán. 3. A nemzetgazdaságtan irodalmát (rendkívüli előadás), heti 2 órán, V. Krüzselyi Bálint, 1. A kereskedelmi- és váltójogot, heti 6 órán. 2. Az egyházjogot (folytatva), heti 4 órán. Kun Béla, 1. Magyarország és Ausztria statisztikáját, heti 6 órán. 2. Az európai államok statisztikáját, heti 1 órán. 3. A magyar pénzügyi jogot, heti 5 órán. Orbán József, 1. Az egyetemes európai jogtörténetet, heti 5 órán. 2. Az oklevéltant (rendkívüli előadás), heti 1 órán. Dr. Finkey József, 1. A bölcsészet történetét (folytatva), heti 4 órán. 2. A jogbölcsészet történetét (rendkívüli előadás.) heti 2 órán. 3. A psychologia történetét (rendkívüli előadás), heti 2 órán, Dr. Kun Zoltán, A népszerű közegészségtant, heti 2 órán. Kun Pál, főgimnáziumi rendes tanár, előadja: Európa művelődésének történetét 1789—1848-ig, heti 4 órán.

3. A pápai evang. ref. theologiai akadémia tanrendje. Kiss János nyelvt. rend. tan. előad: Ker. hittant 6, Dogmatörténelmet 3, Apologetikát 2 órán. Tóth Dániel ny. r. t. előad: Ker. erkölcsant 3, Egyetemes egyháztörténelmet 3, Magyar prot. egyháztörténelmet 2, Uj-szövetségi nyelvészetet 2 órán. Németh István ny. r. t., ez évi igazgató előad: Biblica theológiát 4, Ó-szövetség magyarázatot 2, Uj-szövetség magyarázatot 3, Hébernyelvtant 4 órán, Révész Kálmán ny. r. t. előad: Egyházjogtant 4, Homiletikát 2, Katechetikát 1, Gyakorl. bibliamagyarázatot 1, Uj-szövetségi bevezetést 1 órán, Német egyh. beszédeket fejteget 1 órán, vezeti a szónoklati gyakorlatokat 2 órán. Horváth József ny. r. t. előad: Vallásbölcsészetet 3, Oktatási módszertant 3, Schopenhauer és Hartmann bölcsészetét 1, Ismerettant 3, Nevelés és oktatástörténe-

tet 1 órán, Dr. Steiner főiskolai orvos előadja a közegészségtant 2 órán.

Szerk. posta. Benke István és Kupai Dénes műveikre küldött bírálatokra mielőbb igyekszünk sort keríteni. De épen most rendkívül igénybe van véve lapunk. — Egy nagy költő hagyatéka. Az ilyen czikket nagyon szeretjük, s mihelyt lehet, sort kerítünk rá. Kérjük a másikat is beküldeni. — Home Suisse Budapesten. Láttuk, hogy ezikk megjelent már egy másik egyházi lapban is, de érdekes tartalmára tekintettel mi is mielőbb kiadjuk. — Honorius. Itt közöljük a Prot. Egyh. és Isk. Lap részére küldött következő megjegyzését. A Prot. Egyh. és Isk. Lap 6. számában megjelent Lapszemle tisztelt írójának, az általa idézőjel közé tett, meg-„sic“-ezett és megfelkiáltójelezett „exclusivitas“ szóra nézve azt izeni általunk Honorius, hogy ezt az incriminált szót ugyanazon „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ mult évi 17. számának vezércikkében olvasta és onnan vette át. Feleljen tehát érette a Lapszemle igen tisztelt írójának az említett vezércikk szerzője, a jelenlegi szerkesztő ur, és súgja meg neki, hogy most az egyszer nem oda vágott, a hova nézett. — K. K. Pankota. Lapunk mult számában feleletet méltóztatott már találni hozzánk intézett kérdésére. — B. F. Nagy-Béga ny. Mire becses levele megjött, a lap már útnak volt indítva. Előbb, az előfizetés későn érkezte miatt, nem mehetett az, mint a mikor ment. — Több kézirat áttekintésére még nem volt időnk.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉSEK.

Ferenczi B. kiadásában Miskolczon épen most jelent meg s minden hazai könyvkereskedésben kapható:

EGYHÁZI BESZÉDEK

írta

Kupai Dénes

runyai ref. lelkész.

Miskolcz, 1889. 200 lap 1 frt 50 kr.

Ezen újabb időben annyira népszerű s kedvelt egyházi szónok első munkája szakférfiak által a legnagyobb elismerésben részesült s a lelkész uraknak legmelegebben ajánlatott.

Ugyanezen szerzőtől nálam megjelent s kapható

HALOTTI BESZÉDEK S IMÁK

ára 1 frt 20 kr.

Egyenesen hozzám intézendő megbízásokat, ha az ára előre beküldetik, *bérmentesen* eszközölöm.

Miskolcz, 1889.

Ferenczi B.,
könyvkiadó.

1—2

PÁLYÁZAT.

Az ev. reformátusok debreczeni főiskolájában a gymnasiumban a halál által megüresedett természettani tanszékre pályázat nyittatik.

A megválasztandó tanár teendője: a természettan és mathesis tanítása a gymnasiumi osztályokban. Megjegyezvén, hogy ezen kívül köteles más rokontárgyak tanítására is vállalkozni, a mint azt a tanárkar által az ő közbejöttével megállapítandó tanrend a körülményekhez képest igényli, s a természettani szertár gondozását s felügyeletét is elvállalni.

A képesítésre nézve az országos középiskolai törvény 29. §-a a szabályozó.

Iskolai szervezetünk 103. §-a értelmében heti 20 óránál többre nem kötelezhető.

Csak ev. ref. vallású pályázók kérvényei fogadtatnak el.

Tanári fizetés: évi díj 1150 frt, lakbér 300 frt és 19 köbméter tűzifa beszállítva.

Megválasztott a tanári nyug- és gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja leend.

Hivatalát az 1889—90. tanév kezdetével foglalja el székfoglaló beszéd megtartásával.

Pályázók kellőleg felszerelt kérvényöket márczius 31-ig a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adják vagy küldjék be.

Debreczen, 1889. február 14.

Révész Bálint,
püspök.